

SUMMARY:**Impact of television advertising on children**

The article below shows the influence of TV commercials on children. Children made a large number of the viewers. The attractiveness of commercials where the target group are children, among other things, appeals that their characters are mainly animated forms, animals and the action is accompanied by cheerful music. With every newly advertised product children expect their parents to do the purchase of the long-awaited toy. It is very important of course the frequency of the transmission - the more often the commercial is repeated - the stronger the desire is. Also the form of commercial is easy for children to be acquire. These short, several-second films can even draw babies attention. Parents and tutors are obligate to limit the influence of commercials on their childrens choices. They should motivate the children to do other things, instead of watching television. It is not recommendet to exaggerate the problem. Commercials are unavoidable so instead of ignore them, we must teach our children to become immune to it's suggestions.

Key words: commersials, children.

mgr Augustyn Okoński

doktorant

Katolicka uniwierzita w Ruzomberku

Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Chełmie

ROLA MEDIÓW W POWSTAWANIU AGRESJI I PRZEMOCY WŚRÓD DZIECI

Dziecko od najmłodszych lat rozwija się pod wpływem oddziaływania rodziny, społeczeństwa, instytucji. To te podmioty edukują je w sposób zamierzony, planowo jak też samorzutnie i okazjonalnie. Istotne miejsce w wychowaniu dziecka zajmują media, które zawładnęły życiem młodych ludzi i ich rodziców, przyciągając i zatrzymując na wiele godzin.

Według J. Gajdy: „Kształtowanie osobowości i właściwych wzorców zachowania młodych ludzi jest rzeczą w dzisiejszym świecie o tyle trudniejszą, że środowisko wychowawcze uległo wyraźnemu rozszerzeniu. Obok domu rodzinnego, grupy rówieśniczej i szkoły w kształtowaniu osobowości i wzorców zachowań od najmłodszych lat udział biorą multimedia”¹. Dają szansę poznawania świata, przyswajania wiedzy. Stały się integralną częścią życia rodzinnego, towarzyszą w chwilach odpoczynku i podczas zajęć, co przynosi określony skutek dla ich odbiorców. Media to przyszłość w rozwoju dziecka zarówno od strony pozytywnej jak i negatywnej. To w mediach zawarty jest olbrzymi potencjał wychowawczy. Media otwierają przed dziećmi nowe sposoby poznawania rzeczywistości, pokazując świat pełen przemocy i zła.

Tematem pracy jest rola mediów w powstawaniu agresji i przemocy. Szczególnie interesującym zagadnieniem staje się kwestia społecznych przyczyn tych zjawisk, a także, co należy robić, aby je zmniejszać. Jak pisze E. Kasztelan: „Codziennie media dostarczają do naszych domów informacje o śmierci, wojnach i cierpieniach z nimi związanych, terrorze, napadach, zamieszkach, narastającej fali agresji. Docierają one do nas, do naszych dzieci, są obecne w otaczającej nas rzeczywistości, chociaż bardzo często dotyczą zdarzeń i zjawisk odległych o tysiące kilometrów i bardzo wiele stref czasowych”².

Według J. Izdebskiej: „Nieracjonalny, nieprawidłowy zakres kontaktów dziecka z telewizją, przejawiający się m.in. w przeznaczaniu jej bardzo dużo czasu każdego dnia, w oglądaniu programów późno wieczorem a nawet w nocy, w preferowaniu programów dla dorosłych, obfitujący w sceny przemocy, prowadzi może, jak wskazują badania prowadzone w Polsce i zagranicą, do bardzo niebezpiecznych i groźnych dla prawidłowego rozwoju dziecka skutków. Przejawiają się one:

- w nieprawidłowym rozwoju fizycznym,
- w zakłóceniu i niekorzystnych zmianach w sferze poznawczej, emocjonalnej i motywacyjnej jego osobowości”³.

Agresja to forma zachowań często występująca w życiu społecznym. Coraz młodszy zachowują się agresywnie. Sytuacja ta wzbudza niepokój środowisk wychowawczych.

Niepokoje nie tylko fala agresji i przemocy, ale również znaczna brutalizacja tego typu działań. Te zagadnienia stają się podstawą funkcjonowania mediów, swój sukces budują na fabule przemocy, agresji, walki, przestępczości.

Według I. Pufal-Struzik: „Za agresję i przemoc interpersonalną psychologowie społeczni uznają czynności intencjonalnie podejmowane przez ludzi (np. specyficzne zachowanie się, aranżowanie określonej sytuacji itp.), stanowiące zagrożenie bądź powodujące szkody w fizycznym, psychicznym lub społecznym dobrostanie

¹ J. Gajda, *Edukacja bez granic. O środkach masowego przekazu*, Lublin 1992, s. 12.

² E. Kasztelan, *Stan reklamowania*, Wrocław 1999, s. 129.

³ J. Izdebska, *Rodzina, dziecko, telewizja. Szanse wychowawcze i zagrożenia telewizji*, Białystok 2001, s. 216.

innych osób, tj. wywołujące ból, cierpienie, destrukcję, prowadzące do utraty cenionych wartości”⁴.

Innym zagadnieniem bardzo bliskim agresji jest przemoc. J. Pospiszyl uważa, że: „Przemoc to akt godzący w osobistą wolność jednostki, zmuszanie jej do zachowań niezgodnych z własną wolą”⁵. Uważa, że „są to wszelkie zachowania brutalne, naruszające wolność osobistą jednostki, nieliczenie się z jej dobrem. Przemoc służy realizacji celów jednostki, która ją stosuje. Jest działaniem możliwym wtedy, kiedy istnieje nierównowaga sił, jest nadużyciem własnej przewagi fizycznej lub społecznej (tzn. władzy) po to, aby wymusić na drugim człowieku określone zachowanie”⁶.

Przyczyn agresji i przemocy należy szukać w klimacie społecznym, sprzyjającym zachowaniom agresywnym. Do czynników wpływających na występowanie agresji i przemocy należy zaliczyć normy kulturowe, wspierające przemoc jako sposób rozwiązywania konfliktów, nieprzestrzeganie norm prawnych, konflikty polityczne, normy dotyczące stosowania prawa w rodzinie, otwartość mediów na otaczający nas świat.

Według M. Sokołowskiego: „Młodzież naśladuje zachowania agresywne oglądane w filmach, rozwija je i uogólnia na inne sytuacje, a liczne sceny przemocy, które obserwuje w telewizji czy w grach komputerowych mogą powodować szereg negatywnych zmian w jej psychice: formowanie się agresywnego zachowania, wzrost poziomu agresji w zachowaniu dzieci wobec rówieśników, pobudzenie agresywnych fantazji, swoiste znieczulenie wobec scen agresji i jej akceptacja jako zjawiska powszechnie występującego wśród ludzi”⁷. Największe niebezpieczeństwo tkwi w filmach, grach komputerowych zawierających sceny przemocy i grozy. Szczególnie podatnymi na to, co widzą w mediach, łącznie z brutalnymi, wulgarnymi obrazami, są dzieci. Oglądając film, przeżywają ze swymi bohaterami różnorodne sytuacje i doznają różnych uczuć. Bohaterowie ci imponują siłą, agresją, zręcznością, umiejętnościami, które nie są osiągalne w życiu realnym. Dziecko utożsamia się z postacią, widząc w niej wielki autorytet, marzy o tym, aby stać się takim samym jak bohater filmu. Według I. Pufal-Struzik: „Dziecku wydaje się, że wszystkie brutalne sceny dziejące się na ekranie telewizora lub komputera można odwrócić, cofać i oglądać wiele razy, a bohaterowie nadal nie doznają żadnej krzywdy. W myśleniu dziecka zaciera się różnica między fikcją i rzeczywistością. W kształtowaniu jego zachowań, oprócz oglądania wzorów i naśladowania ich, ogromne znaczenie ma trening. Na ekranie telewizyjnym widzi daną scenę raz. W przypadku gier komputerowych obraz przemocy można powtórzyć

⁴ I. Pufal-Struzik, *Agresja dzieci i młodzieży*, 2007, s. 7.

⁵ I. Pospiszyl, *Przemoc w rodzinie*, Warszawa 1994, s. 10.

⁶ I. Pospiszyl, *Razem przeciw przemocy*, Warszawa 1999, s. 16.

⁷ M. Sokołowski, *Telewizyjny świat agresji*, „Edukacja Medialna”, 1998, nr 4, s. 19.

wielokrotnie, a więc utrwalić, a gracz sam może dokonywać czynów agresywnych. Wszystko to niekorzystnie wpływa na osobowość dziecka”⁸.

Rozwojowi agresji sprzyjają gwałtowne zmiany społeczne, łatwy dostęp do patologicznych środowisk społecznych, postawy konsumpcyjne, bezrobocie, porażki życiowe. Korzenie agresji mogą tkwić w normatywnych oczekiwaniach społecznych. Jak pisze E. Kasztelan: „Wzorce dostarczane przez telewizję wpływają na wszystkie aspekty postaw wobec innych: poznawczy, emocjonalny, behawioralny. W przypadku aspektu poznawczego, odbywa się to za pomocą selekcji informacji obfitujących w nośne medialne sensacje: ktoś gwałci, ktoś inny zabija, gdzieś ma miejsce katastrofa lub wojna – takie treści przeważają w tzw. newsach. Przeważa świat szokujący, a nie normalny. Przemoc wywołuje na przemian agresję lub zobojetnienie, oglądanie aktów przemocy może zahamować reakcję na przemoc spotykaną w życiu”⁹. W związku z oglądaniem powtarzających się scen przemocy w mediach przez dzieci, zwiększa się prawdopodobieństwo agresywnych zachowań, najmłodszy naśladują zachowania bohaterów, stają się mniej wrażliwe na ból i cierpienie innych. Widząc przemoc, traktują ją jako powszechny element życia. Uznają ją jako efektywny sposób rozwiązywania problemów świata.

Częstym źródłem agresywnych zachowań są sytuacje konfliktowe, próby wywierania nacisku lub upokarzania, frustracje, wzorowanie się na postawach kreowanych przez media. Według E. Kasztelan: „U progu XXI wieku ma miejsce swoistego rodzaju dominacja techniki nad etyką, i w tym kontekście trzeba patrzeć na związki rynku mediów z procesem wychowania. Zastanowienia wymaga problem, w jakim stopniu wolny rynek mediów przyczynia się do pogłębiania kryzysu etosu wychowania, obserwowanego nie tylko w szkołach, ale i w rodzinach, społecznościach lokalnych i wyznaniowych, na ulicach. Jak zmienić niekorzystne dysproporcje i tendencje, które powodują, iż współczesne media nie są de facto źródłem komunikowania między ludźmi, lecz jedynie nośnikiem informacji”¹⁰.

Ogromny wpływ na powstawanie agresji i przemocy w społeczeństwie mają środki masowego przekazu. J. Karbowniczek uważa, że: „W mass mediach, głównie w telewizji, pojawiają się sygnały dotyczące niewłaściwych zachowań dzieci. Niektóre z nich są szczególnie nagłaśniane. Bardzo często jednak telewizja emituje bajki i filmy dla dzieci, w których dominuje agresja. Skargi dotyczące ich agresywnych dzieci nie są zjawiskiem nowym. Odnotowane były już wcześniej, tylko w nieco mniejszym nasileniu. Spotykamy się przecież z tym problemem w codziennych sytuacjach”¹¹. Badania społeczne wskazują, że częsty kontakt ludzi z brutalnością na ekranach telewizorów lub w kinie, powoduje wzrost tolerancji na takie zachowanie w rzeczywistym życiu.

⁸ I. Pufal-Struzik, *Agresja dzieci i młodzieży*, Kielce 2007, s. 19.

⁹ E. Kasztelan, *Stan zareklamowania*, Wrocław 1999, s. 132.

¹⁰ E. Kasztelan, *Stan zareklamowania*, dz. cyt., s. 124.

¹¹ J. Karbowniczek, *Wpływ mass mediów na agresywne zachowania dzieci*, „Życie Szkoły”, 2003, nr 7, s. 395.

Według R. Portmann: „Coraz częstsze i brutalniejsze przedstawianie przemocy w mediach prowadzi do przyzwyczajania się do niej i wręcz zachęca do brutalnej aktywności. Jako szczególnie niebezpieczne ocenia się tutaj gry komputerowe, w których dzieci same dokonują przemocy bez „ofiar”. Figury przeciwników nie są traktowane jak nieprzyjaciel, nad którym należy się litować, ale jak rzeczy z „inventarza”. W badaniach wskazuje się poza tym na przesłanki związku między zainteresowaniem bronią i brutalnymi grami komputerowymi – nie można jednak powiedzieć, co jest przyczyną, a co skutkiem”¹².

Oglądanie agresji może dostarczyć pomysłów, jak ujawnić własne agresywne odczucia oraz sprawia, że lepiej uświadamiamy sobie swoją złość i szybciej uruchamiamy działania agresywne. Bardzo niepokoi nas wzrost przemocy nie tylko w filmach, ale już w bajkach dla dzieci. Następuje zubożenie względem agresji coraz to młodszych pokoleń.

E. Kasztelan sądzi, że: „Coraz częściej przekaz emitowany przez mass media dostarcza silnych wrażeń, utrzymuje w napięciu, absorbuje uwagę poprzez szybką, pasjonującą akcję. Dostarcza jednocześnie agresywnych wzorców zachowań. Mogą one powodować, iż gniew kierowany jest przeciwko konkretnym osobom, przedmiotom, które skłaniają w danym momencie do agresywnego zachowania. W coraz większym stopniu dla dzieci wzorem do naśladowania są pojawiający się w mediach złodzieje, przestępcy, bohaterowie bezwzględni, nieprzebierający w środkach”¹³.

Media elektroniczne stały się nieodłącznym elementem naszego życia. Bardzo często telewizor staje się substytutem rodziny, ulubioną formą spędzania wolnego czasu. Sensacja, agresja, przemoc stały się wiodącymi tematami zapraszającymi przed ekrany. Człowiek przyjmuje informację, iż aby sobie poradzić w życiu, należy stosować agresję, przemoc, podstęp, spryt, bezczelność i bezwzględność.

Według M. Wawrzak-Chodczek w rozwoju agresji u dzieci duże znaczenie odgrywa telewizja, filmy wideo, gry komputerowe, które często są nasycone brutalnymi scenami. Nawet filmy animowane dla dzieci prześlaknięte są scenami zawierającymi przemoc. Zniekształca to obraz świata u dzieci i młodzieży, uczy brutalnego zachowania, obniża wrażliwość na cierpienie innych. Dzieci w rodzinach są często pozostawione same sobie, rodzice przeważnie nie rozmawiają z nimi na temat oglądanych programów czy filmów, nie wyjaśniają im tego, co widzą na ekranach telewizora czy monitora. W efekcie dzieci myślą oglądany świat z rzeczywistością. Panującą w rodzinach pustką emocjonalną zastępuje kontakt z telewizorem czy komputerem¹⁴.

Oglądanie brutalnych scen pokazywanych na ekranie uodparnia nawet najbardziej wrażliwych na ludzką krzywdę, a w efekcie zmniejsza wrażliwość na drugiego

¹² R. Portmann, *Przemoc wśród dzieci*, Kielce 2006, s. 30.

¹³ E. Kasztelan, *Stan reklamowania*, Wrocław 1999, s. 133.

¹⁴ M. Wawrzak-Chodczak, *Czy programy telewizyjne i filmy wideo są źródłem agresji u dzieci?* [w:] *Agresja wśród dzieci i młodzieży. Perspektywa psychoedukacyjna*, red. A. Frączek, I. Pufal-Struzik, Kielce 1996, s. 84.

człowieka. Pod wpływem oglądanej przemocy dziecko nie tylko nabiera przekonania o jej normalności, ale także reaguje obojętnie wobec sytuacji przemocy w życiu codziennym. Jak pisze E. Kasztelan¹⁵ w telewizji mamy do czynienia z występowaniem przemocy bez bólu. Bardzo często przemoc prezentowana za jej pośrednictwem odbierana jest jak coś zabawnego. Dopiero w trakcie dorastania okazuje się, że prawdziwa przemoc wywołuje ból i smutek. Dzieci młodsze przebywające ze starszymi uczą się od nich. Podobne nauki pobierają od swoich telewizyjnych bohaterów. U jednych obserwowana przemoc powoduje chęć walki, innych uczy bycia ofiarą. Jeszcze inni uczą się, że przemoc, to zabawna rzecz, warta oglądania, nawet, gdy dotyczy ona realnego życia. To one zachęcają swoich rówieśników do agresywnych zachowań. Telewizyjni bohaterowie uczą przecież, że przemoc pozwala rozwiązywać wszelkie problemy.

Telewizja dostarcza wzorców postępowania, kreuje postawy osób silnych, twardych i bezwzględnych. Dzieci i młodzież ulegają wpływom telewizji wypaczającej obraz świata i wizerunek człowieka.

Gry komputerowe stanowią podstawę zajęć młodego pokolenia. Ich dostępność i atrakcyjność decyduje o tym, że stają się podstawą spędzania czasu wolnego, realizacji zainteresowań, realizacji siebie. Z jednej strony budzą zachwyty, z innej niepokój.

Według R. Nortman¹⁶ wpływ mediów staje się również odpowiedzialny za wzrastające zorientowanie na konsumpcję, które powoduje, że samookreślenie dokonuje się na podstawie symboli statusu majątkowego i artykułów konsumpcyjnych, a tempo życia wymaga coraz silniejszych „bodźców”.

Ekran telewizora nie powinien zastępować dziecku rodzica. To od rodziców bardzo dużo zależy, jak będą organizowali dzieciom czas wolny. W jaki sposób ograniczą dostęp do agresji i przemocy, jaki przyjmą system wartości, czy ich działania będą konsekwentne.

F. Hubner i Ch. Neuschaffer uważają, że: „Większość rodziców patrzy na sposób korzystania z mediów przez ich dzieci z mieszanymi uczuciami. Odzwierciedla to doskonale jałowość dotychczasowych debat na temat pokoleniowej zmiany zapoczątkowanej przez komputery i Internet. Z jednej strony rodzice obawiają się – podobnie jak sceptycznie nastawieni do mediów pedagodzy – szkodliwego wpływu telewizji i komputerów na ich latorośle, z drugiej jednak doskonale zdają sobie sprawę, że bez nowoczesnych mediów nie da się już żyć”¹⁷. Agresja ma negatywny wpływ na prawidłowy rozwój jednostki. Naśladując wzory telewizyjne, dzieci zaczynają stosować przemoc, wchodząc niejednokrotnie w konflikt z prawem. Tego typu wzorce zachowań są tym silniejsze, im mniejsza jest ingerencja ze strony rodziców. To rodzice muszą uczyć normalnych interakcji międzyludzkich,

¹⁵ E. Kasztelan, *Stan z reklamowania*, Wrocław 1999, s. 132.

¹⁶ R. Portmann, dz.cyt., s. 30.

¹⁷ F. Huber, Ch. Neuschaffer, *Rodzice offline? Jak nawiązać kontakt ze skomputeryzowanym dzieckiem?*, Warszawa 2003, s.19.

w których występuje miłość, szacunek, zrozumienie innej osoby, pomoc innym ludziom.

Wychowanie w tak negatywnym środowisku sprzyja rozwojowi agresji w zachowaniu człowieka. Rodzice coraz mniej czasu spędzają ze swoimi dziećmi, w pogoni za karierą są często nieobecni, nie mają nawet okazji, żeby dostrzec, że w życiu ich dziecka dzieje się coś złego. Wtedy, kiedy to oni powinni zareagować w sytuacji trudnej, dziecko pozostaje samo ze swoimi problemami, skupione na tym, jak wyjaśnić, odreagować, wyznaczyć, zaimponować. Jak piszą J. Anderson i R. Wilkins: „Mała dziewczynka powiedziała mi, że woli bawić się z przenośnym komputerem niż z tatą, bo ten pierwszy... nie zasypia”. Dziecko to wraca codziennie ze szkoły do pustego domu, w którym tylko komputer wiernie dotrzymuje mu towarzystwa. „Kiedy go włączam, nie czuję się osamotniona”. Inna dziewczynka twierdzi, że komputer daje jej niezależność. „Mogę robić różne rzeczy sama i nie muszę prosić o pomoc” – oświadczyła dumnie. „Poza tym komputer pozwala mi uciec od mojej małej siostrzyczki”¹⁸.

Powstawanie u dzieci i młodzieży różnego rodzaju zachowań agresywnych związanych ze środowiskiem rodzinnym świadczy o dysfunkcyjności rodziny w zakresie funkcji socjalizującej i psychohigienicznej. Według ks. J. Nagórnego: „Dzieło wychowania do odpowiedzialnego korzystania z mediów jest łatwiejsze w tych rodzinach, które są prawdziwie wspólnotą miłości, które są wierne swojemu powołaniu i otwarte na wszystkie zadania, które z tego powołania wypływają. Natomiast staje się bardziej trudne, a niekiedy wręcz niemożliwe tam, gdzie rodziny zagubiły swoją tożsamość, gdzie ich członkowie myślą wyłącznie o sobie, gdzie zniekształcona na różne sposoby miłość lub jej brak uniemożliwia odpowiedzialne podejście do życia”¹⁹. Pełna rodzina jest dla dziecka oparciem i poczuciem bezpieczeństwa. Jej stabilność stanowi bardzo ważny czynnik równowagi emocjonalnej i zdrowia psychicznego. W sytuacji dezintegracji i rozbitcia rodziny dzieci mogą szukać oparcia w innych środowiskach wychowawczych, dążąc do rozładowania wewnętrznego napięcia, co może przybierać różne formy nieakceptowanego społecznie zachowania jak agresja i przemoc. Jak piszą F. Hubner i Ch. Neuschaffer: „Dzieci, które dorastają w stabilnym układzie rodzinnym umożliwiającym rozwój osobowości i pewności siebie, bez problemu odnajdują się zarówno w życiu rodzinnym, jak i w zajęciach szkolnych czy też rzeczywistości multimedialnej. Oczywiście – zwłaszcza w przypadku najmłodszych – należy kontrolować czas spędzony przez nie przed ekranem, niezależnie od tego, czy będzie to ekran telewizora, czy komputerowego monitora”²⁰. W rodzinie, gdzie panują harmonijne stosunki między rodzicami, dziecko uczy się pozytywnych zachowań społecznych, właściwego postępowania z innymi ludźmi, rozwiązywania

¹⁸ J. Anderson, R. Wilkins, *Żegnaj telewizorku*, Warszawa 2000, s. 94.

¹⁹ J. Nagórny, *Dziecko wśród mediów*, Częstochowa 2004, s. 41.

²⁰ F. Huber, Ch. Neuschaffer, *Rodzice offline? Jak nawiązać kontakt ze skomputeryzowanym dzieckiem?*, Warszawa 2003, s. 27.

konfliktów w drodze wzajemnego porozumienia, właściwego funkcjonowania w społeczeństwie – bycia istotą społeczną. Niewłaściwe postawy rodziców mogą prowadzić do zachowań agresywnych i przemocy u młodych ludzi.

Jak piszą F. Hubner i Ch. Neuschaffer: „Niektóre rodziny same są winne temu, że sprawa korzystania z mediów staje się problemem. Zdarza się bowiem, że maluchy sadza się przed telewizorem, żeby się czymś zajęły, a dorośli mogli w tym czasie robić co innego. Dzięki dużej liczbie kanałów dziecięcych w kablówkach i telewizji satelitarnej, praktycznie o każdej porze dnia można znaleźć programy dla dzieci czy kreskówki. Ważne, żeby coś się ruszało i było kolorowe, wtedy dzieci siedzą cicho. A przecież właśnie małe dzieci nie powinny same oglądać telewizji, ponieważ skutek szybkiego tempa nie wszystkie treści są dla nich zrozumiałe i w zasadzie wymagają wyjaśnień. Poza tym wiele dzieci jest bardzo zadowolonych, kiedy może sobie potem porozmawiać o tym, co widziało, a czego nie zrozumiało lub co je poruszyło. W każdym razie także większym dzieciom media absolutnie nie mogą zastępować zainteresowania ze strony rodziców”²¹.

Atmosfera domu rodzinnego kształtuje u dziecka system wartości. To właśnie radosne i szczęśliwe dzieciństwo, w domu pełnym serdeczności i szacunku, jest podstawą kształtowania się osobowości ze słusznymi moralnie zasadami. Rodzina jest naturalną i podstawową komórkę społeczną. Jako pierwsze środowisko wychowawcze wpływa na osobowość człowieka, jego życie i rozwój. Jest miejscem, w którym dziecko doświadcza swoich pierwszych kontaktów z otoczeniem, zaczyna poznawać, rozumieć wartości społeczne. Na podstawie wczesnych doświadczeń dziecko buduje własny system norm i zachowań. Dzięki temu, że w rodzinie możliwe jest pełne doświadczenie i przeżywanie własnej godności i podmiotowości wprowadza ona dzieci w solidarność i odpowiedzialność wspólnotową. Konstrukttywne rozwiązywanie pojawiających się w różnych fazach ludzkiego i rodzinnego życia dylematów, problemów, konfliktów, wzmacnia rodzinę.

Problem agresji i przemocy w mediach uważam za niezwykle istotny zarówno na poziomie rodziny jak i społeczeństwa. Dlatego powinniśmy dołożyć wszelkich starań, aby kultywować tradycje rodzinne i wciąż umacniać więzi między jej członkami. Atmosfera miłości, zrozumienia i wzajemnego zaufania będzie bowiem fundamentem do rozwiązywania pojawiających się problemów, których nie sposób uniknąć, na drodze negocjacji i kompromisu. Jak pisze ks. J. Nagórny: „Środki społecznej komunikacji dysponują ogromnymi możliwościami kształtowania pozytywnych postaw oraz propagowania obiektywnych wartości ludzkich. Mogą znacząco przyczynić się do odnowy życia społecznego, kształtowania ducha dialogu i solidarności międzyludzkiej. Mogą także promować całościową wizję życia ludzkiego, w tym także pełną wizję małżeństwa i rodziny.

²¹ F. Huber, Ch. Neuschaffer, *Rodzice offline? Jak nawiązać kontakt ze skomputeryzowanym dzieckiem?*, Warszawa 2003, s. 57.

Taka powinna być zasadnicza rola mediów, za którą odpowiedzialni są nie tylko ludzie w nich pracujący, przygotowujący i prowadzący programy, ale także ich dysponenci. Czyż nie powinno być tak, że ludzie ci, sami posiadający rodziny i dzieci, powinni być dla rodziców pomocą i oparciem w ich wychowawczych trudach? Czyż nie powinni inspirować ich do szukania pełniejszych odpowiedzi na współczesne wyzwania wychowawcze, zwłaszcza w odniesieniu do trudnych problemów, z którymi boryka się całe społeczeństwo? I przecież tak niekiedy bywa, że programy radiowe i telewizyjne, określone strony internetowe wzbogacają nie tylko wiedzę, ale także wychowują młodych ludzi do przyjęcia i zachowania trwałych wartości moralnych”²².

Odwołując się do wyżej wymienionych autorów przedstawione zostało zagadnienie dotyczące roli mediów w powstawaniu agresji i przemocy wśród dzieci.

Wszystkie omówione tu czynniki mogą prowadzić do rozprzestrzeniania się przemocy w środowisku społecznym, powstawania zachowań antyspołecznych skierowanych przeciwko innym ludziom. Przyczyn niewątpliwego faktu narastania liczby aktów agresji i przemocy można szukać w klimacie społecznym, który sprzyja zachowaniom agresywnym, a także decyduje o eskalacji zjawiska. Agresja i przemoc nabrały statusu problemu społecznego, uświadamiając konieczność współpracy służb i różnych instytucji w przeciwdziałaniu tym zjawiskom. Tylko praca wielu podmiotów i instytucji społecznych przyniesie wymierne efekty w postaci zachowań ogólnie przyjętych i akceptowanych przez społeczeństwo. Według D. Klus-Stańskiej, M. Nowickiej: „Wraz z rozwojem dziecka i jego samodzielności musimy coraz bardziej liczyć się z koniecznością wyposażania go w umiejętność przewidywania zagrożeń, unikania ich, a jeśli już zaistnieją – w zdolność do radzenia sobie z trudną sytuacją. Przez bardzo długi okres dzieci charakteryzuje mała sprawność w wyobrażaniu sobie możliwych skutków podejmowanych działań, silna koncentracja na zachowaniach „tu i teraz”, słaba kontrola własnych emocji i duże uzależnienie od presji grup rówieśniczych. W połączeniu z niewielkim doświadczeniem życiowym i wąskim zasobem wypróbowanych technik radzenia sobie z różnego rodzaju problemami stawia to dzieci i młodzież w sytuacjach bezpośredniego zagrożenia zdrowia i życia znacznie częściej niż osoby dorosłe. Jasno z tego wynika konieczność jak najwcześniejszego wyposażania ich w nawyki unikania, zapobiegania i możliwie sprawnego pokonywania niebezpieczeństw”²³. W zapobieganiu agresji istotne znaczenie posiada zabezpieczenie dzieci przed szkodliwym wpływem modeli agresywnego zachowania, np. ograniczenie oglądania filmów ukazujących obrazy agresji, zainteresowanie filmami o bardziej odpowiedniej dla nich treści. Organizowanie czasu wolnego dziecka w taki sposób, aby aktywizował wszystkie obszary rozwojowe, uaktywniał i pobudzał do rozwiązywania różnych problemów, ułatwiał radzenie sobie w trudnych sytuacjach.

²² J. Nagórny, *Dziecko wśród mediów*, Częstochowa 2004, s. 18.

²³ D. Klus-Stańska, M. Nowicka, *Bezpieczeństwo dzieci. Scenariusze zajęć dla rodziców i nauczycieli*, Kraków 2002, s. 5.

Wzrost przemocy w mediach przyczynia się w znacznym stopniu do wzrostu przemocy w społeczeństwie. Regularny kontakt z przemocą w mediach wykształca nawyk agresywnego reagowania. Media „nakręcają” błędne koło przemocy w społeczeństwie nie tylko przez wieloaspektowe pokazywanie przemocy, ale również przez lansowanie konsumpcyjnego trybu życia. Młody człowiek przyjmuje do wiadomości, że świat opiera się na gwałcie i przemoc, a najszlachetniejsze cele osiągane są przy użyciu siły lub podstęp.

Media elektroniczne stały się ważnym, nieodłącznym elementem współczesnego życia, przenikają do różnych sfer społecznych. Dzieci zbyt wiele czasu spędzają przed telewizorem.

Zapracowani rodzice nie mają czasu na rozmowę z najmłodszymi i starszymi dziećmi, nie wiedzą nawet, jakie programy ich pociechy oglądają. Częste przyglądanie się brutalnym aktom pokazywanym na ekranie uodparnia nawet najbardziej wrażliwych na ludzką krzywdę. Pod wpływem oglądania przemocy i agresji w mediach dzieci nabierają przekonania o ich normalności, ale także reagują na nie obojętnie.

W zmniejszeniu wpływu mediów w powstawaniu agresji i przemocy, ważną rolę może odegrać rodzina, która powinna kontrolować i ograniczać oglądanie telewizji przez dzieci oraz uczyć krytycznego i selektywnego oglądania, inspirować do podejmowania wyzwań na rzecz aktywnej realizacji wypoczynku, preferowania zdrowego stylu życia.

Augustyn Okoński

Bibliografia:

- Anderson J., Wilkins R., *Żegnaj telewizorku*, Warszawa 2000.
- Gajda J., *Edukacja bez granic. O środkach masowego przekazu*, Lublin 1992.
- Huber F., Neuschaffer Ch., *Rodzice offline? Jak nawiązać kontakt ze skomputeryzowanym dzieckiem?* Warszawa 2003.
- Izdebska J., *Rodzina, dziecko, telewizja. Szanse wychowawcze i zagrożenia telewizji*, Białystok 2001.
- Karbowniczek J., *Wpływ mass mediów na agresywne zachowania dzieci*, „Życie Szkoły”, 2003, nr 7.
- Kasztelan E., *Stan zareklamowania. Reklama wobec dziecka w środkach masowego przekazu*, Wrocław 1999.
- Klus-Stańska D., Nowicka M., *Bezpieczeństwo dzieci. Scenariusze zajęć dla rodziców i nauczycieli*, Kraków 2002.
- Nagórny J., *Dziecko wśród mediów*, Częstochowa 2004.
- Portmann R., *Przemoc wśród dzieci*, Kielce 2006.
- Pospiszyl I., *Przemoc w rodzinie*, Warszawa 1994.
- Pospiszyl I., *Razem przeciw przemocy*, Warszawa 1999.
- Pufal-Struzik I., *Agresja dzieci i młodzieży*, Kielce 2007.
- Sokołowski M., *Telewizyjny świat agresji*, „Edukacja Medialna”, 1998, nr 4.
- Wawrzak-Chodczak M., *Czy programy telewizyjne i filmy wideo są źródłem agresji u dzieci?* [w:] *Agresja wśród dzieci i młodzieży. Perspektywa psychoedukacyjna*, red. A. Frączek, I. Pufal-Struzik, Kielce 1996.

STRESZCZENIE:**Rola mediów w powstawaniu agresji i przemocy wśród dzieci**

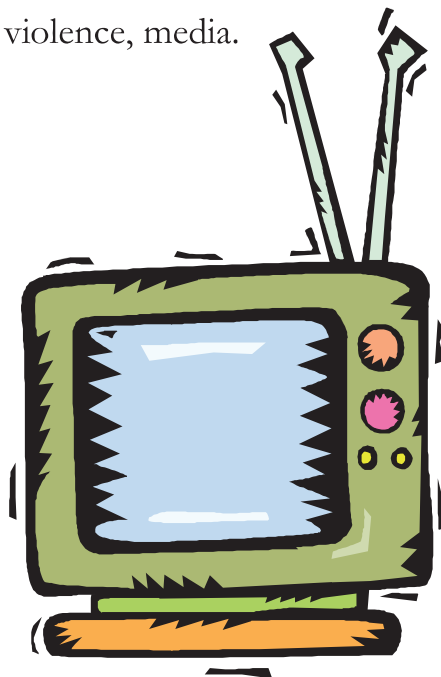
Agresja i przemoc to zjawiska występujące w życiu społecznym. Coraz mniejsze dzieci zachowują się agresywnie. Przyczyn ich występowania należy szukać w klimacie społecznym, sprzyjającym zachowaniom agresywnym. Do czynników wpływających na występowanie agresji i przemocy należy zaliczyć normy kulturowe, wspierające przemoc jako sposób rozwiązywania konfliktów, nieprzestrzeganie norm prawnych, konflikty polityczne, normy dotyczące stosowania prawa w rodzinie. Rozwojowi agresji sprzyjają gwałtowne zmiany społeczne, łatwy dostęp do patologicznych środowisk społecznych, postawy konsumpcyjne, bezrobocie, porażki życiowe, które widzimy i o których słyszymy na co dzień w mediach.

Słowa kluczowe: agresja, przemoc, media.

SUMMARY:**The role of media in the emergence of aggression and violence among children**

Aggression and violence are the phenomena that exist in social life. More and more younger children behave in aggressive way. It is the social climate favouring aggressive misdemeanours that is responsible for such behaviour. Factors that create aggression and violence are, as follows: cultural rules supporting violence as the means of solving problems, political conflicts, norms regulating the use of law in relation to families. Furthermore, easy access to pathological social circles, consumer attitudes, unemployment, life failures are also conducive to aggression development. Foster the development of aggression, violent social change, easy access to the pathological social backgrounds, attitudes, consumption, unemployment, failure in life that we see and about which we hear every day in the media.

Key words: aggression, violence, media.

mgr Aneta Zapała-Wiecheć
Zespół Szkół nr 3 w Ostrowcu Świętokrzyskim

DZIECKO W ŚWIECIE MULTIMEDIALNYM

Współczesne społeczeństwo można nazwać informacyjnym, ponieważ jego dominantą jest wytwarzanie i obieg informacji. Wszelkie formy aktywności społecznej, takie jak: nauka, kultura, edukacja, polityka, finanse, produkcja, turystyka, nie mogą istnieć bez wsparcia techniki i technologii informacyjnych. „Społeczeństwo informacyjne jest społeczeństwem ludzi szybko uczących się”¹. Charakteryzuje je natychmiastowe docieranie do informacji, a zanikanie barier geograficznych pomaga w nawiązaniu kontaktów międzyludzkich. Nowoczesne media można zdefiniować jako „różnorodne środki audio-wizualne – tekst, dźwięk, obraz, animacja – uzupełniające się wzajemnie, użyte w jednym przekazy”². Związane z „wysoką technologią”, której wytworem jest komputer, dostarczają powszechnych symboli i wspólnych rytuałów. Przestały być tylko „nośnikami informacji” – są odzwierciedleniem naszych oczekiwań i animatorem potrzeb.

Młody człowiek musi być świadomy zmian zachodzących w globalnej gospodarce, a podstawą powinna być dobrze uformowana wiedza, za którą sam weźmie odpowiedzialność. Współczesny świat ze swoim ogromnym postępowaniem w dziedzinie komunikacji powoduje zmiany stylu życia, pracy, spędzania czasu wolnego.

SYTUACJA SZKOŁY

W nowej sytuacji znalazła się także szkoła, narodził się bowiem nowy uczeń – człowiek „medialny”. „Tempo jego życia nadają media posługujące się przyspieszoną narracją, skrótami, zmiennością, kodami dźwiękowymi”³. Tymczasem „Współczesny proces edukacyjny(...) winien być zorientowany na potrzeby ucznia, akcentować humanistyczny wymiar przestrzeni edukacyjnej”⁴.

Trudno dzieci zainteresować, pozytywnie zaimponować, żyją wraz ze stale napływającym strumieniem informacji, uodporniły się na przekaz telewizyjny, są lepiej poinformowane od rodziców o problemach świata, są pokoleniem, w którym zostały odwrócone tradycyjne przestrzenie socjalizacji generacyjnej.

Dane podkreślają ogromny wpływ telewizji na poglądy nastolatków na świat. Według badań prawie każde dziecko ma dostęp do co najmniej jednego telewizora, a 36% ma własny. Póki co, żadne inne środki przekazu nie są tak rozpowszechnione.

¹ W. Jakubowski, *Media. Kultura popularna. Edukacja*, Kraków 2005, s. 27

² Tamże..., s. 27

³ Tamże..., s. 28

⁴ J. Karbowiczek, *Nauczyciel i uczeń we wspólnej przestrzeni edukacyjnej*, Częstochowa 2005, s. 210.

szechnione wśród nastolatków. Ważną rolę w telewizji odgrywają wiadomości oraz programy edukacyjne. Dotyczy to również czasopism, gazet i Internetu.

ROZKŁAD WPŁYWU MEDIÓW

Nastolatki w Stanach Zjednoczonych i Indiach korzystają z kilku źródeł informacji, przeciętnie z czterech. W Indiach gazety są uważane za tradycyjny punkt wyjścia informacji (wydaje się tam około 350 tytułów regionalnych o zasięgu ogólnokrajowym). W tym kontekście 64% młodych w tym kraju podało gazety jako główne źródło pozyskiwania informacji, w przeciwieństwie do 22% w Stanach Zjednoczonych. W porównaniu z innymi państwami w Indiach największa liczba nastolatków podała również, że cennym źródłem informacji są ich rodzice, co świadczy o znacznie silniejszych niż gdzie indziej więzach rodzinnych.

Najwięcej dorastających (73%) korzystających z Internetu mieszka w Stanach Zjednoczonych.

W Niemczech ponad 50% nastolatków posiada telefon komórkowy – o wiele więcej niż w Hiszpanii czy Japonii – co wskazuje na niezależność nastolatków w tym kraju, jak i na popularność usługi SMS w Europie. Wpływ powyższych mediów w przyszłości będzie zdecydowanie większy.

TELEWIZJA

- Telewizja przekazuje informacje, łącząc istotne dla dziecka elementy wizualne z zabawnymi dźwiękami i muzyką.
- Oglądanie telewizji jest stymulującym doświadczeniem, które można dzielić z innymi.
- Telewizja jako środek przekazu w stosunkowo łatwy sposób dociera zarówno do rodziców, jak i do dzieci.

Istnieje dużo argumentów przemawiających za siłą reklam telewizyjnych. Stosunek dzieci do telewizji wynika z następujących uwarunkowań:

- Telewizja stanowi punkt odniesienia do oceny innych mediów.
- Dzieci oglądają telewizję z wielką uwagą i przyswajają więcej szczegółów niż dorośli.
- Dzieciom autentycznie podobają się reklamy.

Należy podkreślić, że dzieci reagują na reklamy w podobny sposób jak dorośli. Telewizja odgrywa istotną rolę w kreowaniu świadomości i wzbudzaniu pożądania marki.

SPOSOBY WPŁYWU PRZEMOCY W TELEWIZJI NA PSYCHIKĘ DZIECI

- „Przemoc w telewizji bez wątpienia prowadzi do agresywnych zachowań dzieci i nastolatków, oglądających takie programy – National Institute of Mental Health,
- dzieci, które przez wiele godzin oglądają przemoc w telewizji, mają jako nastolatki większą skłonność do zachowań agresywnych – doktor Leonard Eron z Uniwersytetu w Illinois,

- dzieci w wieku przedszkolnym są szczególnie podatne na negatywny wpływ mediów, ponieważ nie potrafią jeszcze w pełni odróżnić fantazji od rzeczywistości – National Association for the Education of Young Children,
- mamy wystarczające dane, aby wysunąć wniosek, że długotrwałe oglądanie telewizji jest jedną z przyczyn przemocy i agresywnych zachowań – Amerykańska Akademia Pediatrików⁵.

REAKCJE DZIECI NA PRZEMOC W TELEWIZJI

„W mass mediach, głównie w telewizji, pojawiają się sygnały dotyczące niewłaściwych zachowań dzieci. Niektóre z nich są szczególnie nagłaśniane. Bardzo często jednak telewizja emituje bajki i filmy dla dzieci, w których dominuje agresja. Skargi dotyczące agresywnych zachowań dzieci nie są zjawiskiem nowym. Odnotowane były już wcześniej, tylko w nieco mniejszym nasileniu. Spotykamy się przecież z tym problemem w codziennych sytuacjach”⁶.

Dzieci narażone na długotrwałe oglądanie przemocy w telewizji przejawiają zwykle trzy typy reakcji:

- **Spadek wrażliwości**

Przemoc medialna może wywołać wrażenie, że agresja i akty przemocy są czymś powszechnym i akceptowanym. Dzieci przestają odczuwać empatię, widząc cierpienia innych osób.

- **Działanie naśladowcze**

Dzieci naśladują to, co widzą w telewizji. Jeśli telewizyjni bohaterowie rozwiązują problemy, stosując przemoc, tak samo mogą postępować dzieci.

Przemoc w telewizji uczy dzieci, że wszelkie nieporozumienia można rozwiązywać za pomocą siły.

Dzieci, które oglądają programy przesiąknięte agresją, znacznie częściej się kłócą, okazują nieposłuszeństwo i biją swoich kolegów.

- **Nadmierny strach**

Telewizja może ukształtować u dzieci obraz rzeczywistości. Częste oglądanie przemocy powoduje, że dzieci widzą świat jako wrogi i niebezpieczne miejsce. W rezultacie może dojść do rozwinięcia tzw. „syndromu podłego świata”. Jest to wiara, która głosi, że zbrodnia i przemoc są dominującymi elementami naszej cywilizacji.

CO MOGĄ ZROBIĆ RODZICE?

Istnieje wiele różnorodnych sposobów, dzięki którym rodzice mogą osłabić negatywny wpływ telewizji na psychikę dzieci. Oto kilka z nich:

⁵ Ch.E.Shaefer, T. Foy DiGeronimo, *Jak rozmawiać z dziećmi o bardzo ważnych sprawach*, Poznań 2002, s. 272.

⁶ J. Karbowiczek, *Wpływ mass mediów na agresywne zachowania dzieci*, „Życie Szkoły”, 2003, nr 7, s. 395.

- Ograniczenie oglądania telewizji.
- Ocenianie programów oglądanych przez dzieci.
- Wyjaśnienie, z jakich powodów nie zezwala się na oglądanie niektórych programów.
- Ochrona małych dzieci przed oglądaniem wiadomości.

Podane wskazówki mogą ograniczyć negatywny efekt wywierany na psychikę dzieci, jednak przemoc jest częścią naszego świata i nie można ochronić przed nią dzieci.

NAUCZANIE KRYTYCZNEGO OGLĄDANIA

Wielu uczniów ma problemy z odróżnieniem, co dzieje się naprawdę, a co nie.

Ta umiejętność jest istotnym czynnikiem decydującym o tym, jak odbierają oni przemoc w telewizji. Zdolność krytycznego oglądania pomoże dzieciom zrozumieć, dlaczego telewizja nie daje prawdziwego obrazu świata. Ta wiedza może zmniejszyć negatywny wpływ przemocy w mediach.

Można osłabić wpływ telewizyjnej przemocy poprzez przebywanie w pokoju, w którym jest włączony telewizor. Badania dowiodły, że obecność któregoś z rodziców rozładowuje napięcie, jakie dzieci czują, oglądając sceny nasycone przemocą.

PRZEMOC I TRAGEDIE W WIADOMOŚCIACH

Tragedie, propagowane przez wiadomości telewizyjne, stwarzają dzieciom całkiem inne problemy. Chociaż można im pomóc, oddzielając przemoc, którą obserwują w fikcyjnych programach, od prawdziwego świata. Telewizyjne wiadomości pokazują prawdziwy świat, dlatego też jest to dla najmłodszych o wiele trudniejsze do zrozumienia. Po obejrzeniu w wiadomościach relacji o konkretnym wydarzeniu pełnym przemocy skupiają się oni bardziej na związku tego wydarzenia z ich życiem niż na samym fakcie.

Tragiczne historie o dzieciach w szczególny sposób wpływają na wrażliwość młodych widzów. Po obejrzeniu informacji o porwaniu będą się oni martwić o własne bezpieczeństwo, wiadomości o włamaniach postawią je w stan gotowości, doniesienie o molestowaniu seksualnym może w nich wywołać podejrzliwość wobec opiekunów. Można już zauważyć pewne oznaki tego, że w przyszłości przemysł rozrywkowy będzie w mniejszym stopniu wykorzystywał przemoc w celu zwiększenia oglądalności i sprzedaży. Największe stacje telewizyjne – ABC, CBS i NBC – przyjęły normy dotyczące kontrolowania przemocy w telewizji. To małe kroki, ale w dobrym kierunku.

Można zaobserwować w telewizji programy, które poszerzają wiedzę, propagują współczucie i uprzejmość. Istnieją takie, które wzbogacają wiedzę najmłodszych oraz ich umiejętności społeczne, jak również takie, które stanowią czystą rozrywkę.

Komputer w przekonaniu wielu nauczycieli jest doskonałym środkiem dydaktycznym umożliwiającym rozwój intelektualny dziecka.

KOMPUTER A ROZWÓJ DZIECKA

Badania przedstawiają negatywny wpływ komputera na rozwój fizyczny, psychiczny, społeczny, moralny i intelektualny dziecka. Zagrożenia związane z rozwojem fizycznym jednostki to między innymi wady postawy: dolegliwości kręgosłupa i pleców, usztywnienia mięśni będące wynikiem przyjmowania nieprawidłowej pozycji podczas pracy przy komputerze oraz złym ustawieniem monitora. Nieprawidłowe ustawienie rąk podczas korzystania z klawiatury prowadzi do nadwyrężenia mięśni nadgarstka, a przeciążenie mięśni górnych na odcinku dłoni – bark prowadzi do piekącego bólu przedramienia. Długotrwałe działanie intensywnych bodźców świetlnych, płynące z kolorowych ekranów, może w poważnym stopniu naruszyć sprawne funkcjonowanie mózgu, może również podrażnić błony śluzowe oczu, nosa i krtani, a także doprowadzić do zaburzeń widzenia, którego objawami są zmęczenie i zaczerwienienie oczu, pieczenie oraz klucie w oczach, widzenie podwójne lub za mgłą.

„Rozwój psychiczny dziecka może być zaburzony przez utratę zdolności porozumiewania się i działania bez zachęty ze strony komputera”⁷. Poczucie osamotnienia jest wynikiem pozornie tylko dobrowolnego wyboru jednostki, która nieświadomie zaprzestaje kontaktować się z innymi ludźmi, traci wszelkie związki emocjonalne, w życiu której nie ma miejsca na dziecięce przyjaźnie. Prowadzi to do utraty poczucia wartości, takich jak dobro – zło, miłość – nienawiść, a w rezultacie do zaburzeń w rozwoju moralnym. Emocjonalne zaangażowanie w przebieg gier, przyczynia się do przenoszenia agresji do życia codziennego. Kolejne zagrożenia czyhające na dzieci to seks, przemoc i agresja w Internecie, manipulowanie najmłodszymi poprzez reklamę.

Komputer i Internet powodują także zaburzenia w rozwoju społecznym dzieci poprzez wyłączenie jednostki z grupy rówieśniczej.

Atrakcyjność środowiska medialnego związana jest z tym, że w przypadku niepowodzeń uczeń wyłącza komputer i nie musi szukać kompromisu. Takie zachowanie sprzyja skrajnym poglądom i izolacji. Niepokojącym aspektem jest to, że anonimowość w sieci może powodować nieetyczne zachowania.

Zbyt długie korzystanie z komputera może doprowadzić do automatycznego wykonywania zadań, a w rezultacie do zahamowania twórczego myślenia i rozwoju intelektualnego. Zbyt szybki napływ informacji powoduje utratę zdolności racjonalnej selekcji wiadomości na sensowne i mało ważne. Dziecko traci orientację, które wiadomości powinno zapamiętać, a które odrzucić.

⁷ B. Muchacka, K. Kraszewski, *Dziecko w świecie współczesnym*, s. 179.

Opisane powyżej zagrożenia, związane z obecnością komputerów i Internetu w życiu dziecka, prowadzą do zwrócenia uwagi na role:

- oprogramowania dostępnego w szkołach, które powinno być pozbawione agresywnych i innych niewłaściwych dla dzieci treści,
- dostępu do Internetu, który powinien być kontrolowany.

Dzieci coraz częściej korzystają z komputerów i mają znacznie łatwiejszy dostęp do Internetu w domach. Rodzice powinni poświęcać czas na wspólne korzystanie z komputera, zainteresowanie się tematyką gier wykorzystywanych przez nie. Bardzo ważne jest objęcie opieką pedagogiczną tej sfery aktywności dziecka, która jest związana z obecnością w jego życiu komputera, zarówno ze względu na zagrożenia, jak również możliwości rozwoju i życia w społeczeństwie informacyjnym.

Badania zastosowane w Wielkiej Brytanii dowodzą m.in., że wspomagana komputerowo nauka może pomóc dzieciom w wieku 6–8 lat, zagrożonym niepowodzeniem w tym działaniu, a programy komputerowe wspierające naukę pisania są edukacyjnie i ekonomicznie efektywne.

Autorzy badań zauważyli wyższy poziom entuzjazmu dzieci podczas nauki zintegrowanej z komputerową prezentacją niż podczas stosowania tradycyjnych metod.

Dynamiczny rozwój techniki informatycznej powoduje pojawianie się coraz większej liczby programów wspierających rewalidację osób z dysfunkcjami intelektualnymi i zmysłowymi. Dostęp do diagnostycznych programów komputerowych ułatwia rozpoznawanie umiejętności dzieci oraz zaburzeń i deficytów. Zwraca się uwagę na minimalizowanie niepowodzeń szkolnych przy użyciu multimedialnych programów edukacyjnych.

Komputery mogą efektywnie pomagać w nauce, o czym świadczą australijskie badania, potwierdzające, że lepsze wyniki osiągnęte przez dzieci w tej dziedzinie są skutkiem stosowanych przez nauczycieli strategii, w których komputer i odpowiednie oprogramowanie motywują ich i angażują do nauki. Edukacja wsparta narzędziami technologii informacyjnej i komunikacyjnej udostępnia dostęp do ogromnych zasobów informacji. Najmłodszy mogą korzystać ze specjalnie dla nich przygotowanych encyklopedii i gier edukacyjnych. Wbrew częstemu przekonaniu gry to nie tylko wyścigi, strzelanki i bijatyki.

Komputer w nauczaniu zintegrowanym może wzbogacać zajęcia muzyczne, polonistyczne (rozpoznawanie liter, czytanie, treningi logopedyczne), plastyczne (edytory graficzne są źródłem interesujących ćwiczeń usprawniających percepcję wzrokową, orientację przestrzenną i sprawność manualną) oraz edukację przyrodniczą. Komputer nie kojarzy się dzieciom jednoznacznie z nauką – element zabawy zapewnia komfort psychiczny i przyczynia się do powstania motywacji w czasie uczenia się. Jest to istotne w świetle tego, że podstawową formą aktywności najmłodszych w wieku wczesnoszkolnym jest zabawa i uczenie się okolicznościowe.